

SPECIFICKY NARUŠENÝ VÝVOJ ŘEČI

VÝBĚR ZE SNÍMKŮ

SOUČASNÁ TERMINOLOGIE

- specificky narušený vývoj řeči
- vývojová dysfázie

- **specific language impairment (SLI)**
- specific language disorder
- developmental language disorder

SPNVŘ

- vícedimenzionální deficit ve vývoji řečových schopností dítěte
- podmíněn drobným difúzním poškozením centrální nervové soustavy
- způsobuje obtíže v rozvoji kognitivních, jazykových i motorických řečových schopností dítěte
- (Neubauer, Neubauerová, Nohejlová, 2016)

ZAHRANIČNÍ POJETÍ

- závažná porucha expresivní a/nebo receptivní stránky jazyka
- s běžným výkonem v jiných dovednostech v neverbální inteligenci

- (Love, Webb, 2009)

KLASIFIKACE DLE MKN

- kategorie – poruchy psychického vývoje
- (F.80 – 89)

- konkrétně – specifické poruchy vývoje řeči a jazyka – F.80
- F 80.1 expresivní poruchy vývoje jazyka
- F 80.2 – receptivní poruchy vývoje jazyka
- www.uzis.cz

- Expresivní/smíšená forma (Dlouhá, Černý, 2012) – nejvyšší frekvence výskytu

ETIOLOGIE

- *bilaterální difúzní kortikální léze*
- atypické asymetrie CNS
- změny objemu mozkových hemisfér
- snížený regionální průtok krve v mozku
- *porucha centrálního zpracování řečového signálu*
- genetické mechanismy
- nízká porodní hmotnost
- předčasný porod

GENETICKÉ MECHANISMY

- Dle Dlouhé a Černého (2012) mají děti s pozitivní rodinnou anamnézou výrazně vyšší riziko pro vývojové poruchy řeči než ostatní děti.
- V případě dětí, u nichž byly zjištěny poruchy percepce i exprese, je přítomné vyšší riziko perzistence poruch až do školního nebo adolescentního věku, případně se mohou vyskytnout obtíže v podobě vývojových poruch čtení a psaní.
- ??FOXP2, CNTNAP2

DOSPÍVÁNÍ A DOSPĚLOST

- porozumění složitým větným celkům a humoru, příslovím, ironii a „jazyku mladých“
- v projevu se mohou vyskytovat obtíže s pojmovou výbavností, s přesným vyjádřením myšlenek,
- vedení efektivní konverzace a organizaci vlastního sdělení
- obtíže ve čtení a psaní i nepřesnosti v chápání a porozumění časoprostorovým vztahům

SPECIFIKA VE VÝVOJI DÍTĚTE S VÝVOJOVOU DYSFÁZIÍ

Předřečová fáze

- obtíže se sáním, polykáním
- omezené reakce na zvukové podněty z okolí
- chybí broukání a žvatlání
- redukováná hra se zvuky
- sporadické navazování a udržování očního kontaktu
- snížená neverbální reaktivita – úsměv
- velmi pomalý přechod k porozumění řeči a verbální produkci

SPECIFIKA VE VÝVOJI DÍTĚTE S VÝVOJOVOU DYSFÁZIÍ

Vlastní vývoj řeči

12.-18. měsíc

- sporadická zvuková produkce
- obtíže ve vývoji porozumění řeči
- neporozumění vlastnímu jménu – nereaguje na jeho vyslovení

18.-24. měsíc

- markantní oslabení slovní zásoby – obtíže v pojmové výbavnosti
- porozumění 1 slovu ve sdělení, instrukci
- snazší porozumění se zrakovou oporou

SPECIFIKA VE VÝVOJI DÍTĚTE S VÝVOJOVOU DYSFÁZIÍ

2. – 3. rok

- limity v motivaci učit se nová slova
- deficity ve srozumitelnosti projevu
- preference využití neverbálních prvků při komunikaci – gesta
- obtíže v porozumění jednoduchým příkazům

3. – 4. rok

- sporadická iniciace rozhovoru, komunikační situace
- „echolalické“ opakování otázek
- telegrafický charakter řeči, snížená srozumitelnost
- tendence zapomínat nově osvojená slova

SPECIFIKA VE VÝVOJI DÍTĚTE S VÝVOJOVOU DYSFÁZIÍ

4. – 5. rok

- obtíže s chápáním abstraktních výrazů
- obtíže v konverzaci – pozornost věnovaná komunikačnímu partnerovi, porozumění otázkám
- redukovaná sdělení, odpovědi
- pomalé tempo učení, interference obtíží v procesu zapamatování, vybavování

5. – 6. rok

- obtíže v definování pojmů – „přístup“ ke slovní zásobě
- záměna zvukově a smyslově blízkých slov
- obtíže s porozuměním příběhům, vtipům, hádankám a abstraktnímu jazyku

MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ/ŽÁKŮ S VÝVOJOVOU DYSFÁZÍÍ

- Běžná škola v režimu inkluzivního vzdělávání/ambulantní logopedická péče
- Běžná škola v režimu inkluzivního vzdělávání s podporou v PO/ambulantní logopedická péče
- Třída zřízená dle § 16 odst. 9
- Škola zřízená dle § 16 odst. 9

DÍTĚ

DŮSLEDKY
V.D.

RODIČE

ŠKOLA

VZTAHY

...VE VZDĚLÁVACÍM PROCESU...

- obtíže s vyjadřováním, s přesným porozuměním zadání i s orientací a porozumění sdělení směřovanému k celé třídě
- obtíže ve zvládnutí mateřského jazyka se mohou interferovat v rámci vzdělávání v jazyce českém, cizích jazycích i naukových předmětech (i v souvislosti s obtížemi v porozumění abstraktním pojmům, zapamatování a znovuvybavení slov a kategorizaci)
- negativně ovlivněna může být i dovednost práce s textem, např. i v případě slovních úloh
- ve výkonu žáka se mohou projevit komplikace ve využití naučených pravidel a flexibilního výběru pravidla pro daný úkol
- **dyslexie vyskytuje u 40-50 % dysfatiků**
- **obtíže charakteru dysortografie se vyskytují častěji, až v 70 % případů**

RIZIKOVÉ FAKTORY VÝVOJOVÉ DYSFÁZIE

- ▶ Obtíže se zvládáním řízené komunikační situace
- ▶ Snížená verbální spontaneita
- ▶ Obtíže s informativitou
- ▶ Obtíže s vybavováním pojmů
- ▶ Obtíže v syntaktickém kódování
- ▶ Poruchy porozumění

PRINCIPY TERAPIE

CÍLE INTERVENCE ZAMĚŘENÉ NA INTENZIVNÍ ZAPOJENÍ RODIČŮ DO TERAPEUTICKÉHO PROCESU

- rozvoj pozorovacích schopností rodičů
- omezování tendencí k direktivnosti
- učit se adaptovat komunikaci a řeč potřebám dítěte
- učit se vytvářet aktivní komunikační situace
- eliminovat negativní chování

klient

Sledování vývoje dítěte a obava z obtíží
Komunikační proces a jeho úprava
Průběh vzdělávání
Informovanost a možnosti podpory
Akceptace obtíží – různá úroveň a přístup

Zátěž v řečovém vývoji
Zvýšené úsilí v komunikaci
Porozumění projevu ostatních x srozumitelnost vlastního projevu
Komunikační selhávání – frustrace, nepochopení...
Projevy obtíží v jiných oblastech a chování
Uvědomování si vlastních obtíží

3 osy
terapie

rodič

učitel

RIZIKA?

- oslabení inputu
- redukce možností sociální interakce – počet výzev, příležitostí trénovat a rozvíjet KK
- naplnění aktivní role v interakci – komunikační chování rodiny
- redukce interakcí, odpovědi s redukováným obsahem, nadměrnou direktivností, vedením
- toto jednání může být motivováno úzkostí, zklamáním, netrpělivostí a obavami spojenými s obtížemi, s nimiž se dítě potýká

SPECIFIKA KOMUNIKAČNÍ VÝMĚNY

- iniciace rozhovoru – snížená verbální spontaneita
- frekvence a „komunikační profit“
 - x
- vynaložené úsilí, radost z komunikace
- konfrontace s nedostatky, požadavky okolí

VÝBĚR DOPORUČENÍ PRO RODIČE

- Úprava tempa projevu
- Zpřesnění artikulace
- Zpřesnění dělení slov **x** souvislý tok řeči
- Úprava struktury vlastního sdělení
- Akcentace klíčových slov

VÝBĚR DOPORUČENÍ PRO RODIČE

- Podpora v očním kontaktu – dle možností
- Podpora v „odezírání“ – dle možností
- Výraznější využití gestikulace
- Eliminace přerušovaných nebo neuspořádaných sdělení
- Dělení množství klíčových informací na 1 větný celek
- Využití klíčových slov, která dítě zná – konkrétní termíny, slova

VÝBĚR DOPORUČENÍ PRO RODIČE

- Formální úprava – jednotnost instrukce
- Oprava a přeformulování sdělení – podobně znějící slova
- Využití kontextu situace
- Ponechat čas na „zpracování“ sdělení
- Podpora přístupu – „nerozumím, mohu se zeptat“
- Orientace v chování dítěte – zkušenost, sledování...
- Nepospíchat, ponechat čas na „zpracování“ sdělení a vyjádření

ZPŮSOB KLADENÍ OTÁZEK

- Způsob kladení otázek – proč? x jak?
- Od uzavřených otázek k otevřeným ...
- Adaptace otázek dle aktuální situace – opora v kontextu
- Ponechat dítěti možnost zopakovat si otázky, instrukce
- Ověření – přeformulování instrukce

KATEGORIE – CÍLE LI

- ***pragmatické***
- diferencovat komunikační záměry a využít různé funkce jazyka
- dovolit dané osobě adaptovat se na různé kontexty a mluvčí, využít
- ustálená sociální schémata (rutiny), naučit se iniciovat, rozvíjet a ukončit konverzaci, respektovat výměnu rolí, odpovídat adekvátně a informativně

KATEGORIE – CÍLE LI

- *fonetické* – vystavět a doplnit fonetický repertoár, korigovat výslovnost
- *fonologické* – zlepšit srozumitelnost, redukovat chybovost ve struktuře slov
- *lexikální* – rozšířit její objem, strukturovat slovní zásobu a zlepšit pojmovou výbavnost;

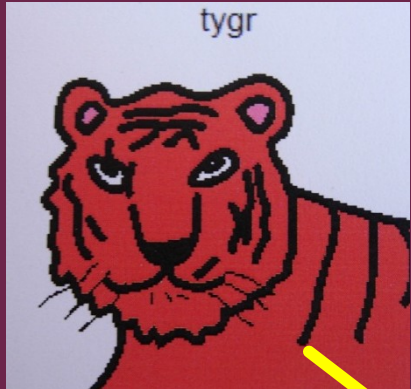
OBRÁZEK
reálný předmět

PSANÁ PODOBA
SLOVA

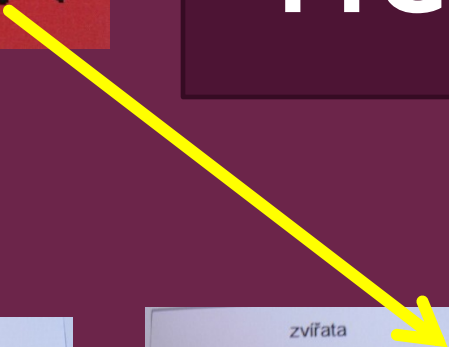
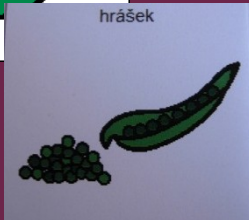
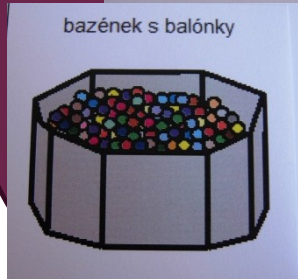
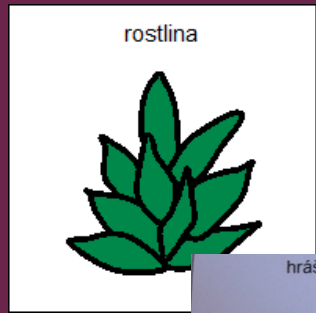
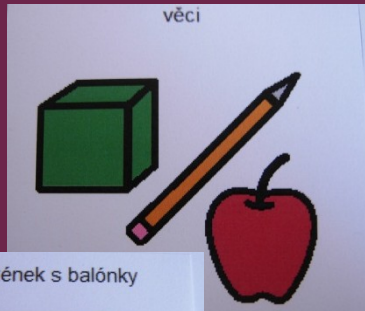
ZVUKOVÁ
PODOBA
SLOVA

ZAŘAZENÍ POJMU DO SYSTÉMU

ZVOLENÉ KATEGORIE PRO ZAŘAZENÍ

TYGR

USNADNĚNÍ VÝSTUPU INFORMACE

- Ponechat čas na vyjádření
- Obtíže s hledáním slov – funkční nápověda
- Obtíže s hledáním slov při psaní – funkční nápověda
- Podpora a povzbuzení při hledání slova – popis – prostředky, které může dítě využít
- Korekční zpětná vazba – bez vyžadování opakování sdělení žákem
- Nepřerušovat sdělení dítěte - zachytit chyby a správné znění uvést vzápětí
- Dát najevo zájem o sdělení – trpělivost 😊
- Podpora imitace verbálních i neverbálních prostředků komunikace

USNADNĚNÍ VÝSTUPU INFORMACE

- Využití opravných strategií – uzavřené otázky, formulace domněnky – spolupráce s dítětem
- Preference obsah **x** forma
- Doplnit sdělení, pokud informace chybí
- Povzbuzovat k účasti – hovořit navzdory obtížím – ocenit úsilí

TEXT – DALŠÍ PROSTŘEDEK ROZVOJE KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTI

- **Úprava formální stránky textu**
- Volnější rozložení textu na stránce
- Řádkování 1,5
- Písmo – Arial (12)
 - TimesNewRoman (14), Verdana (14)
 - Comic Sans MS (14)
- Úprava mezer mezi slovy a písmeny

DALŠÍ MOŽNOSTI – PRÁCE S TEXTEM

- Využití čtenářských pomůcek
- Ke zvážení – zadávání textu předem, k domácímu seznámení
- Barevné označení klíčových slov a pasáží v textu
 - dělení primárních a sekundárních informací
- Barevně označit odstavce, v nichž jsou nejpodstatnější informace
- Kratší texty ke čtení
- Hlasité čtení – ke zvážení – spojit s domácí přípravou

DALŠÍ MOŽNOSTI PRÁCE S TEXTEM

- Doplnění textu o synonyma, piktogramy ke klíčovým slovům
- Doplnění textu o tabulky a schémata
- Využití dataprojektoru, interaktivní tabule – společná práce s pojmy
- Dohodnout způsob, jak vyjádřit nepochopení
- Vlastní kresba – schematické zachycení obsahu před shrnutím obsahu
- Vysvětlivky

OVĚŘENÍ POROZUMĚNÍ TEXTU

- Testy s variantami
- Písemná, ústní odpověď na otázky
- Doplnovačky
- Spojování klíčových slov s obrázkem (myška, šiška, dírka)
- Skládání „klíčových vět“ dle časového sledu
- Přímá řeč – přiřazování k obrázkům protagonistů
- Ústní a písemné shrnutí